

VOĐENJE I USTROJ TRUPNIH STOŽERA NJEMAČKE KOPNE NE VOJSKE U DRUGOM SVJETSKOM RATU

Mario Werhas *

UDK: 355.311.7/.8(430)"1939/1945"
355.311.3(430)"1939/1945"
355.35(430)"1939/1945"
356.2(430)"1939/1945"

Pregledni rad

Primljeno: 2.X.2008.

Prihvaćeno: 2.II.2009.

Sažetak

Ustroj stožera je uvijek usko povezan s ustrojem cijele vojske i njenom borbenom vrijednošću. Njemački vojni stožeri su sinonim za učinkovit i krajnje profesionalan ustroj i rad stožera. U ovom je radu težište opisa i objašnjenja stavljeno na opće karakteristike vođenja i ustroja trupnih stožera. Kroz spomenuti opis vođenja i ustroja trupnih stožera dan je pregled glavnih postavki na temelju kojih su prije i tijekom Drugoga svjetskog rata funkcionirali trupni stožeri Njemačke kopnene vojske. Opisujući vođenje i ustroj trupnih stožera, dan je uvid u osnovne postavke njemačke filozofije vođenja rata. Autor je navodeći njemačku vojnu terminologiju želio razjasniti određene pojmove budući da je u našoj literaturi često nailazio na potpuno ili djelomično netočna objašnjenja pojedinih njemačkih vojnih termina.

Ključne riječi: stožer, ustroj, vođenje, Njemačka, Njemačka kopnena vojska, stožerni odjel.

1. UVOD

Kada razmišljamo o njemačkoj vojsci, bez obzira divimo li joj se ili je preziremo, ili smo kao mnogi od nas "uhvaćeni" između ta dva osjećaja, ne možemo joj poreći ogroman utjecaj, posebno njenog vođenja i ustroja na razvoj cjelokupne vojne organizacije prije, a napose nakon Drugog svjetskog rata.

Tijekom svoje duge vojne povijesti Njemačka je (do 1871. godine više-manje svedena na geografski pojam) prolazila kroz niz perioda koji je svaki na svoj način oblikovao kako vojni ustroj, tako i samu filozofiju rata i ratovanja.

Od sredine pa do kraja sedamnaestog stoljeća njemački (odnosno pruski) militarizam imao je dominantnu ulogu u europskoj povijesti, a od sredine devetnaestog

* Mario Werhas je viši stručni savjetnik u Ministarstvu obrane Republike Hrvatske.

stoljeća preuzeo je istu dominantnu ulogu u svjetskoj povijesti. Potpuna materijalna devastacija mnogih njemačkih država i pokolja koji je to slijedio u vrijeme Tridesetogodišnjeg rata (1618. – 1648.) posijao je sjeme onoga što će kasnije narasti i procvasti u obliku njemačkog nacionalizma.

Ali, put prema njemačkoj sudbini nije bio pravocrtan i njegova česta turbulentna politička evolucija ogledala se u položaja, snazi, doktrini i ustroju vojske. Slijedeći vojne uspjehe Fridrika Vilima od Brandenburga (Velikog izbornog kneza – *Grosskurfürst*), zatim Fridrika III. (poslije Fridrika I. – prvog kralja Pruske) i na kraju Fridrika III. (Fridrika Velikog) između 1640. i 1786. godine, pruska vojska postaje sinonim za dobro ustrojenu i vođenu vojnu organizaciju. U iduća dva desetljeća pod Fridrikom Vilimom III., pruska vojska stagnira i sve prednosti iz prijašnjeg perioda bivaju vremenom izgubljene. Međutim, u tom vremenu pojavljuju se veliki vojni mislioci i organizatori: Clausewitz, Gneisenau i Scharnhorst – ljudi koji neće oblikovati samo njemačku vojnu budućnost, nego će imati snažan utjecaj na oblikovanje i shvaćanje vojne profesije širom svijeta, a čiji utjecaj se osjeća i danas.

Tada, sredinom devetnaestoga stoljeća, počinje novo "zlatno doba" pruskog i njemačkog militarizma, vođenog kompetentnim ljudima kao što su: Von Moltke, Von Roon, Bismarck i kralj Vilim I. Pobjede se redaju: Danska 1864., Austrija 1866. i na kraju Francuska 1870./71. Te pobjede dovode do stvaranja Njemačkog Carstva 18. 1. 1871. Iza ovih golemih vojnih postignuća nalazi se pruska (odnosno njemačka) vojska kojoj u spomenutom periodu ustrojem i filozofijom vođenja rata nema premca u cijelom svijetu (Stone, 2006.).

Veliki njemački vojni organizatori: Scharnhorst, Gneisenau, Massenbach i Mifling, iskovali su mač, koji je predstavljao njemački stožerni sustav, a Moltke ga je upotrijebio kao oruđe pobjede pokazavši da je solidan stožerni sustav nenadoknadivi dio "ratnog stroja" svake velike vojske.

Međutim, ova ogromna vojna postignuća guraju Njemačku na ambiciozniji plan stvaranja kolonijalnog carstva što 1914. rezultira katastrofom Prvog svjetskog rata. Njemački poraz 1918. godine dovodi naciju i njezine oružane snage u politički košmar Weimarske Republike, a potom nacionalsocijalizma i Trećeg Reicha, što kulminira još većom katastrofom - Drugim svjetskim ratom. Ovaj globalni konflikt doveo je njemačku vojsku na neka od najizazovnijih i najzahtjevnijih bojnih polja, a što je u konačnici rezultiralo totalnim porazom 1945. godine.

2. ŠTO JE TO STOŽER?

Prije nešto više od jednog stoljeća njemački general Paul Bronsart von Schellendorff napisao je klasično djelo *Der Dienst der Generalstabes (Glavnostožerna služba)*, u kojem razmatra ustroj i djelovanje stožera. U spomenutom djelu general Von Schellendorff definira stožer kao skup časnika, čija je glavna zadaća pomoći zapovjedniku u provedbi njegovih zapovjedi. Nadalje govori o temeljnim poslovima svakoga stožera, a koji se sastoje u pripremanju planova za zapovjednika, pretvaranju odluka zapovjednika u naredbe i prenošenju tih naredbi postrojbama. Imajući u

vidi mnogobrojne dužnosti koje izvršavaju spomenuti pomoćnici zapovjednika, shvatljivo je zašto su ustrojeni kao posebno tijelo "stožer" - ustrojena cjelina na koje se zapovjednik "oslanja" pri obavljanju svoje dužnosti zapovijedanja i vođenja postrojbe.

Međutim, iako su stožerni časnici odgovorni za oblikovanje zapovjednikove odluke u zapovijed i za prenošenje te zapovijedi postrojbi, te za nadzor izvršenja zapovijedi, oni nemaju ovlasti zapovijedanja. Stožerni časnici uvijek rade u ime zapovjednika, njihova ovlast je ovlast zapovjednika, i to samo dok su njegovi pomoćnici (Von Schellendorff, 1895.).

Na temelju osnovnih stožernih dužnosti (priprema, oblikovanje i prenošenje zapovijedi) izgrađena je, tijekom mnogih godina, posebno detaljizirana metodologija postupaka koja omogućava da sve relevantne činjenice budu pod nadzorom stožera, a kako bi bile obrađene na određeni način, te tako obrađene, u svoj ukupnosti, prezentirane zapovjedniku. Taj postupak obrade i prezentacije činjenica naziva se "stožerni rad".

3. OPĆE KARAKTERISTIKE NJEMAČKIH STOŽERA

Temeljni ustroj stožera Njemačke kopnene vojske (*Das deutsche Heer*)¹ u razdoblju prije i tijekom Drugoga svjetskog rata ima iste opće ustrojbene karakteristike. Njegov ustroj ima iste glavne elemente od divizijskih stožera preko stožera korpusa i armija pa do stožera vojnih skupina.²

Cijeli sustav je izgrađen u suglasju s temeljnim načelom operativnog rukovođenja njemačke vojske – *Auftragstaktik* (taktika davanja zadataka – "misija"). Doktrina operativnog rukovođenja, pojednostavljeno, znači sljedeće: zapovjednik daje podređenom časniku zadaću, ali ne govori mu kako će je izvršiti. U isto vrijeme zapovjednik upoznaje podređenog časnika s cjelokupnom operacijom (svojom "misijom"), tako da

¹ Njemačka kopnena vojska – *Das deutsches Heer*, jedna je od tri grane njemačke oružane sile – *Die deutsche Wehrmacht* od 1935. do 1945., druge dvije grane su: Njemačko ratno zrakoplovstvo – *Die deutsche Luftwaffe* i Njemačka ratna mornarica – *Die deutsche Kriegsmarine*. Kopnena vojska se dijelila na dva dijela, prvi je bio *Feldheer* – poljska (operativna) vojska (postrojbe koje su angažirane izvan granica Njemačke) i *Ersatzheer* – dopunska vojska – postrojbe koje su načelno angažirane u granicama Njemačke (ili kao okupacijske postrojbe na zauzetoj teritoriji – Francuska, Bjelorusija, Ukrajina...) i koje su prvenstveno izvodile obuku novaka za postrojbe *Feldheera*. Kopnenu vojsku je vodilo Više zapovjedništvo kopnene vojske – *Oberkommando des Heeres* (OKH), a najvažniji dio zapovjedništva je Glavni stožer kopnene vojske – *Generalstabs des Heeres*.

² U njemačkoj vojnoj terminologiji strateška postrojba veća od armije označavana je nazivom "*Heeresgruppe*", što u doslovnom prijevodu znači "Vojna skupina". Zapadni saveznici tijekom kampanje u Zapadnoj Europi 1944./45. koriste naziv "*Army Group*" za svoje najveće formacije, što se doslovno može prevesti kao "armijska skupina". Taj termin nije ovdje primjenjiv zato što u njemačkoj vojnoj terminologiji termin "*Armeegruppe*" označava privremenu formaciju, sastavljenu od dvije ili više armija, gdje stožer jedne od armija obavlja funkciju stožera za cijelu skupinu i ustrojava se za izvršenje jednog konkretnog strateškog zadatka. U vojnopovijesnoj literaturi bivše JNA (i ne samo u njoj) za formaciju ovoga ranga uvriježen je naziv "grupa armija". Autor je odlučio, zbog svega gore navedenog, da će se držati doslovnog prijevoda, jer je on najviše u skladu s njemačkim izvornikom.

u slučaju promjene operativne situacije, "misija" ipak može biti izvedena uspješno, bez potrebe izdavanja novih zapovijedi. Primjena ove doktrine je temelj za vođenje ofenzivnih operacija, međutim, istovremeno fleksibilnost i taktička odgovornost za provođenje kod mlađih zapovjednika razvija inicijativu i borbeni duh, što je okosnica ponašanja njemačkih trupnih zapovjednika u oba svjetska rata.³

Boj sa svojim često brzo promjenjivim tijekom zahtijevao je visok stupanj samostalnosti na svim nivoima zapovijedanja. Upravo se iz tog razloga "taktika davanja zadataka" tj. ograničavanje na postavljanje jasnih i jednostavnih zadataka koje podčinjenim zapovjednicima ostavljaju slobodan izbor načina i oblika izvršenja. Uvjet za samostalno djelovanje u duhu cjeline je časnički kadar školovan po istim načelima. Pored odgovornosti koju nosi zapovjednik, od svakog podčinjenog časnika i dočasnika očekivala se osobna inicijativa, volja za odlučivanje, u duhu zajedničke vojne filozofije. Bilo je jasno da niti jedan zapovjednik ili vojnik neće moći ispuniti postavljeni zadatak (misiju) samo uz pomoć zajedničkog drila, nego uz pomoć razmišljanja i samostalnog rada. Ali ova sloboda djelovanja zahtjeva od svakoga zapovjednika visoki stupanj discipline u izvršenju zadatka, odnosno obvezu da uvijek radi u smislu dobivenog zadatka (van Creveld, 2005.).

U smislu taktike davanja zadataka, svaka suvišna zapovijed predstavlja okov koji sputava inicijativu podčinjenog zapovjednika. Pogotovo se izbjegavala sklonost nekih stranih vojnih sustava koji su težili da unaprijed predvide moguće razvoje situacije tijekom boja i da taj razvoj reguliraju unaprijed izdanim zapovijedima, što je kod takvih sustava dovelo do sprječavanja samostalnog odlučivanja i na kraju do urušavanja čitavog sustava (primjer Francuske 1940. ili Kraljevine Jugoslavije 1941.).

Ovo se načelo najbolje očituje u bliskoj i direktnoj suradnji između zapovjednika i načelnika stožera postrojbe. Osnovna karakteristika ovoga odnosa je ravnopravnost, a ne podčinjenost načelnika stožera zapovjedniku, iako on to formalno jest. Spomenuto načelo u njemačkoj vojnoj terminologiji naziva se "načelo dvojnog zapovijedanja".

Načelo ili funkcija dvojnog zapovijedanja znači zajedničko zapovijedanje zapovjednika i načelnika stožera.⁴ Ovaj model zapovijedanja je potpuno različit od svih stožernih i zapovjednih odnosa koji postoje u bilo kojem drugom vojnom sustavu. Načelnik stožera predstavlja više od podređenog časnika ili osobe koja koordinira rad stožera, on je opisan kao "mlađi partner" zapovjednika. Iako je konačna odluka pripadala zapovjedniku, načelnik stožera je sa zapovjednikom odgovoran za konačni rezultat. Ukoliko je nastala situacija u kojoj zapovjednik nije uzeo u obzir prijedloge načelnika stožera, potonji je mogao nastojati da se njegovo mišljenje unese zasebno u ratni dnevnik (Rosinski, 1940.).

Ova distribucija funkcija i ovlasti temelji se na pravilu "Vođenje postrojbi" (*Trup-*

³ *Auftragstaktik* ja ostao okosnica njemačke operativne doktrine rukovođenja tijekom Hladnoga rata, a i danas se primjenjuje u *Bundeswehru*. Najbolji pokazatelj učinkovitosti ovoga sustava je njegova implementacija u američku vojsku odmah nakon Drugoga svjetskog rata i implementacija u britansku vojsku početkom 90-ih godina prošlog stoljeća.

⁴ Funkciju dvojnog zapovijedanja uveo je u prusku vojsku 1808. godine svojim "Instrukcijama" general Gerhard Graf von Scharnhorst (utemeljitelj moderne pruske vojske), a koju je kasnije preuzela njemačka vojska, te se primjenjuje i u današnjem *Bundeswehru*.

penführung), koje dobro primijenjeno jamči jedinstvenost funkcioniranja svih dijelova stožera i omogućava zapovjedniku fleksibilnost i slobodu od previše detaljiziranog posla te gubljenja vremena i energije na rješavanje "sitnih" operativnih poslova, čime bi se izgubila usredotočenost na izvršavanje osnovnog zadatka. S druge pak strane, odgovornost za izvršenje zadatka počiva na zapovjedniku i načelniku stožera. Niti jednom dijelu stožera nije dopušteno djelovati nezavisno, uz iznimku, na temelju odluke samog zapovjednika. Centralizacija odgovornosti zapovjednika razlog je zbog kojeg sve mjere temeljene ne osobnom autoritetu zapovjednika (napr. stegovne, sudske...) mogu biti implementirane jedino od njega. S druge strane, načelnik stožera je odgovoran da sav posao u stožeru teče glatko, u suglasju s temeljnim odlukama zapovjednika (*Truppenführung*, 1936.).

U vođenju njemačkih postrojbi primjenjivalo se pravilo vođenja "*Führung von vorn*", doslovno "prednje vođenje". Prednje vođenje znači da se zapovjednik postrojbe s dijelom stožera – *Führungsstaffel* – doslovno "vođeci odred" (zapovjednik postrojbe, osobni pobočnik, pomoćnik operativnog časnika, zapovjednik topništva, časnik za vezu sa zrakoplovstvom, vozilo veze, teklići i osiguranje), nalazi što bliže prvoj crti bojišta (a gotovo uvijek, što je posebno karakteristično za oklopne postrojbe, doslovno u "špici" napada ili crte obrane) i na taj način ima pregled situacije u stvarnom vremenu, a potom putem veze prenosi svoje zapovijedi načelniku stožera, koji iz stožera koordinira sve daljnje korake za potpuno oblikovanje i provedbu zapovijedi.

U praksi je to značilo sljedeće: "Osobni utjecaj zapovjednika na njegovu postrojbu je od najvećeg značenja. Zapovjednik mora biti lociran na mjestu s kojeg može efektivno rukovoditi. Pri kretanju zapovjednik mora biti što više naprijed, koliko to sigurnost dopušta, ali uvijek u dosegu svojih stožernih časnika, tako da sva izvješća mogu do njega stići pravovremeno. U napredovanju, zapovjednikovo mjesto mora biti što više naprijed, zaštićeno od neprijateljske vatre, na najvažnijem dijelu bojišta. Pri povlačenju zapovjednik ostaje na svom mjestu dok se osobno ne uvjeri da je njegova naredba za povlačenje u potpunosti provedena, zatim sa svojim topničkim zapovjednikom prelazi na novi položaj. U veoma teškim i opasnim situacijama prisutnim kod povlačenja, zapovjednik ostaje do kraja sa zalaznim postrojbama (*Truppenführung*, 1936.:30).

Sljedeće bitno načelo ustroja njemačkih trupnih stožera pokušaj je zadržavanja stožera što manjim. To se očituje u činjenici da većina stožera ustrojanih prije mobilizacije 26. 8. 1939. ostaje u istom brojnom sastavu (ili s minimumom dodataka) i u ratno vrijeme. Stožeri ustrojani u miru i provjereni na mnogobrojnim prijeratnim stožernim igrama i s uigranim ljudstvom odmah su, na samom početku rata, mogli preuzeti operativno vođenje postrojbi (Citino, 2008.).

Međutim, krajem rata gotovo svi tipovi stožera bili su veći nego na početku rata. Jedan od razloga za povećanje brojnosti stožera leži u novim zadacima i tehničkim sredstvima koja se počinju primjenjivati tijekom rata, kroz dodavanje cijelog niza eksperata i savjetnika za specijalizirana područja, zajedno s njihovim pomoćnim osobljem. To se u prvom redu odnosi na rješavanja raznih tipova opskrbnih i transportnih problema, te dodavanja časnika za pojedine rodove, odnosno struke.

Jedini stožer koji je bio manji nego na početku rata jest stožer divizije. Do smanjenja obima stožera divizije dolazi u prvom redu zbog sveobuhvatnog primjenjivanja *Auftragstaktik*, odnosno na divizijskoj razini izvedbu operacija dobivaju namjenski ustrojene borbene skupine - *Kampfgruppe*⁵ - uglavnom ranga bojne ili pukovnije, pri čemu stožer divizije osim davanja glavnih smjernica za zadatak (*Auftrag*) ima ulogu koordinatora ostalih operativno-stožernih poslova (opskrbe, transporta, sanitetskog zbrinjavanja i evakuacije ranjenika, veterinarskog zbrinjavanja...) angažiranih postrojbi (Reinhardt, 1954.).

U službenoj njemačkoj vojnoj terminologiji, stožeri ustrojeni za vođenje postrojbi iznad divizijskog ranga označeni su kao "*Höhere Kommandobehörden*" (više zapovjedne instance), u tu skupinu ulaze stožeri:

- korpusa – *Generalkommando des ...* (rimski broj korpusa) *Armeekorps* (zapovjedništvo armijskog, odnosno pješačkog korpusa) ili *Panzerkorps* (zapovjedništvo oklopnog korpusa) ili *Gebirgskorps* (zapovjedništvo brdskog korpusa),⁶
- armija – *Armeeoberkommando der ...* (arapski broj ili naziv armije) *Armee* (više armijsko zapovjedništvo) ili *Panzerarmeeoberkommando* (više armijsko oklopno zapovjedništvo),⁷
- vojnih skupina – *Oberkommando der Heeresgruppe ...* (slovo, strana svijeta ili geografski pojam) – više zapovjedništvo vojne skupine.⁸

Stožeri divizija su ulazili u skupinu koja se nazivala "*Kommandobehörden*" (zapovjedne instance) i nazivani su: *Kommando der ...* (arapski broj ili ime divizije...) *Infanteriedivision* (zapovjedništvo pješačke divizije) ili *Panzerdivision* (zapovjedništvo oklopne divizije) ili *Gebirgsdivision* (zapovjedništvo brdske divizije) ili *Panzergranatierdivision* (zapovjedništvo oklopno-grenadirske divizije), itd.⁹

Stožeri postrojbi koje su bile ispod divizijskog ranga nazivali su se "*Stäbe*" (doslovno, stožeri), od njih stožeri koji su zapovijedali postrojbama iznad pukovnijskog ranga, kao što su brigade ili topnička zapovjedništva pri većim postrojbama (korpuse, armijama i vojnim skupinama), označavani su nazivom "*Höhere Stäbe*" (viši

⁵ Suština vrijednosti borbenih skupina ogledala se u njihovoj sposobnosti da okupe sve raspoložive rodove i struke u diviziji. Stožer time odgovara zahtjevu za najvećom taktičkom pokretljivošću postrojbi, za razliku od ranije krute pukovnijske organizacije.

⁶ Primjerice: *Generalkommando des I Armeekorps* (Zapovjedništvo I. armijskog korpusa) ili *Generalkommando des XXXVIII Panzerkorps* (Zapovjedništvo XXXVIII. oklopnog korpusa) ili *Generalkommando des XXII Gebirgskorps* (Zapovjedništvo XXII brdskog korpusa).

⁷ Primjerice: *Armeeoberkommando der 1. Armee* (AOK 1. - Armijsko više zapovjedništvo 1. armije) ili *Panzerarmeeoberkommando der 2. Panzerarmee* (PzAOK 2. – Oklopno armijsko više zapovjedništvo 2. oklopne armije).

⁸ Primjerice: *Oberkommando der Heeresgruppe Nord* (Više zapovjedništvo Vojne skupine Sjever) ili *Oberkommando der Heeresgruppe E* (Više zapovjedništvo Vojne skupine E).

⁹ Primjerice: *Kommando der 52. Infanteriedivision* (Zapovjedništvo 52. pješačke divizije) ili *Kommando der 24. Panzerdivision* (Zapovjedništvo 24. oklopne divizije) ili *Kommando der 3. Gebirgsdivision* (Zapovjedništvo 3. brdske divizije) ili *Kommando der 90. Panzergranatierdivision* (Zapovjedništvo 90. oklopno-grenadirske divizije).

stožeri), a oni koji su zapovijedali postrojbama pukovnijskog ili ispod pukovnijskog ranga (bojna i satnija), nazivali su se "*Truppenstäbe*" (trupni stožeri).

U svakodnevnoj uporabi nije se držalo toliko do razlike između termina "*Kommandobehörden*" i "*Stab*", tako da se stožer divizije vrlo često nazivao jednostavno "*Divisionsstab*" (divizijski stožer), a stožer armije jednostavno "*Armeestab*" (armijski stožer).

Termin viši stožeri (*Höhere Stäbe*) označava stožer pod zapovjedništvom časnika koji ima zapovjedni autoritet divizijskog ili višeg zapovjednika, ali nema kontinuirano zapovjedništvo nad nekom određenom postrojbom, odnosno ovisno o zadaći koju treba izvesti, zavisi broj i veličina podčinjenih postrojbi. Najbolja ilustracija upotrebe ovakvih stožera su topnički zapovjednici (*Artilleriekommandeur* – topnički zapovjednik pri korpusima i armijama i *Höherer Artilleriekommandeur* – viši topnički zapovjednik pri vojnim skupinama), koji su za provedbu pojedinih zadaća imali podčinjene od nekoliko samostalnih topničkih divizijuna do nekoliko stožera topničkih pukovnija.

Osnovna razlika između "*Kommandobehörden*" (zapovjedne instance) i "*Höhere Stäbe*" (viših stožera) leži u činjenici da potonji imaju samo operativni dio stožera, a nemaju logističke elemente, osim u nekoliko iznimaka, kao što su stožeri samostalnih brigada (Mueller-Hillebrand, 1954.).

4. TEMELJNA NAČELA USTROJA STOŽERA

Ustroj čitave Njemačke kopnene vojske (*Das Heer*), provodio se po načelu "*Einheits-Prinzip*" (načelo jedinice/postrojbe). Osnova tog načela je mala postrojba standardnog ustroja, obuke i opreme kao osnova za ustrojavanje većih postrojbi (npr. satnija kod pješništva). Ta mala postrojba standardnog ustroja je temelj za ustroj većih postrojbi i za taktičku uporabu koja se temelji na vatrenoj moći i mobilnosti. Slaganjem različitih malih postrojbi standardnog ustroja po sustavu *puzzle*, dobivala se kompletna slika, odnosno veća, pa sve do najvećih postrojbi. Danas se takav oblik "slaganja postrojbi" naziva modularni tip ustroja (van Creveld, 2005.).

Temelj spomenutog ustroja je "*Kriegsstärkenachweisung* – KStN" – upute za ratni ustroj i "*Kriegsarsübnachweisung* – KAN" – uputa za opremanje postrojbe naoružanjem i ostalom opremom.¹⁰ KStN i KAN¹¹ su tablice koje daju teorijski ustroj i veličinu neke postrojbe, te količinu opreme i naoružanja koja pripada dotičnoj postrojbi. One su tijekom rata često mijenjane, prvenstveno zbog preustroja postrojbi

¹⁰ KStN i KAN su označavani na sljedeći način: naziv postrojbe na koju se odnose, broj i datum izrade (postoji nekoliko iznimki koje imaju samo naziv postrojbe i datum). U nekim slučajevima kasnije verzije KStN i KAN su uz naziv postrojbe, brojanu oznaku i datum, dobivale i mala pisana slova (a, b, c...), kako bi se bolje razlikovale od starih verzija i potom je stavljan novi datum izrade. KStN i KAN za isti tip postrojbe imaju istu brojanu oznaku i isti datum izdavanja, na pr. KStN 2085 (1.6.1944.) i KAN 2085 (1.6.1944.) *Armee Verpflegungs Amt* (armijski ured za hranu). Prije i tijekom rata izdano je više tisuća KStN i KAN.

¹¹ U anglosaksonskoj vojnoj terminologiji ove tablice se nazivaju *Tables of Organisation and Equipment* – TOE, tablice ustroja i opreme.

kako bi što bolje odgovorili na promijenjene uvjete u vođenju rata, odnosno samih operacija (od napadnih početkom rata, do većinom obrambenih krajem rata). Spomenute tablice daju egzaktni broj vojnika, njihove "Stellengruppe" – položajne skupine (prilog 1.), zadatak unutar postrojbe, količinu naoružanja, broj i tip vozila, te svu drugu opremu koja je potrebna postrojbi za njeno borbeno funkcioniranje.

5. OPĆE OZNAČAVANJE I OPIS STOŽERNIH FUNKCIJA

Pojedini dijelovi stožera označavani su mješavinom rimskih brojeva i latiničnih malih pisanih slova, koja su dodavana svakom od spomenutih brojeva. Na taj način su označavane stožerne funkcije, ali i sami časnici koju su bili nositelji provedbe pojedinih stožernih funkcija. Ovaj model označavanja primjenjivao se uniformno u svim stožerima, od divizija do vojnih skupina.

5. 1. Zapovjednik

Pravilan izbor zapovjednika, kao i suradnja bez trvenja unutar stožera u svim prilikama, ima presudan utjecaj na zapovijedanje postrojbom u boju. Od temeljne važnosti je osobni utjecaj zapovjednika na podčinjene, te je zato utjecaj jake osobnosti zapovjednika visoko cijenjen u boju. Što je postrojba kojom se zapovijeda veća, utoliko zapovjednik treba biti više udaljen od bojišnice radi preglednosti cjelokupne situacije. Ukoliko je postrojba manja, zapovjednik neposrednije djeluje na svoje postrojbe i u skladu s tim treba biti što bliže samoj bojišnici.

Od zapovjednika se očekivalo brzo i elastično vođenje postrojbe (osobito oklopnih i motoriziranih) zbog stalnih i brzih promjena, no to je moguće samo ukoliko zapovjednik ima neposredan uvid u razvoj čitave situacije. Zbog toga se od zapovjednika (osobito manjih postrojbi) očekivala osobna prisutnost na samoj bojišnici, te vođenje svojih postrojbi s prve crte i umjesto posrednog zapovijedanja očekivao se snažan osobni utjecaj na držanje i ponašanje postrojbe u boju (Mideldorf, 1958.).

Zapovjednici:

Gruppe - desetina (skupina) – *Gruppenführer* (vođa skupine) – rang *Obergefreiter* (viši kaplar), *Stabsgefreiter* (stožerni kaplar), *Unteroffizier* (dočasnik), *Unterfeldwebel* (podnarednik), *Feldwebel* (narednik) ili *Oberfeldwebel* (viši narednik),

Zug - vod – *Zugführer* (vođa voda) – rang *Leutnant* (poručnik) ili *Oberleutnant* (natporučnik), a tijekom rata i ranga *Hauptfeldwebel* (glavni narednik) i *Stabsfeldwebel* (stožerni narednik),

Kompanie - satnija – *Kompanieführer* (vođa satnije) – rang *Hauptmann* (satnik), a tijekom rata i ranga *Leutnant* (poručnik) ili *Oberleutnant* (natporučnik), krajem rata često i rang *Stabsfeldwebel* (stožerni narednik) ili *Hauptfeldwebel* (glavni narednik),

Bataillon - bojna – *Bataillonskommandeur* (zapovjednik bojne) – rang *Oberstleutnant* (potpukovnik) ili *Major* (bojnik), a tijekom rata ranga *Hauptmann* (satnik), a često i ranga *Oberleutnant* (natporučnik),

Regiment - pukovnija – *Regimentskommandeur* (zapovjednik pukovnije) – rang *Oberst* (pukovnik), a tijekom rata ranga *Oberstleutnant* (potpukovnik), krajem rata vrlo često i ranga *Major* (bojnik),

Brigade - brigada – *Brigadekommandeur* (zapovjednik brigade) – ranga *Generalmajor* (generalbojnika), uglavnom ovoga ranga prije početka rata (osobito oklopnih brigada u sklopu oklopnih divizija), a tijekom rata rang *Oberst* (pukovnik), *Oberstleutnant* (potpukovnik), a krajem rata rang *Major* (bojnik),

Division - divizija – *Divisionskommandeur* (divizijski zapovjednik) – rang *Generalleutnanta* (generalporučnik) ili *Generalmajor* (generalbojnik), a krajem rata i ranga *Obersta* (pukovnika),

Korps - korpus – *Kommandierender General* (zapovijedajući general) – ranga *General der...* (general roda oružja), a krajem rata sve češće *Generalleutnanta* (generalporučnika),

Armee - armija – *Armeeoberbefehlshaber* (armijski viši zapovjednik) – ranga *Generalobersta* (generalpukovnika) ili *Generalfeldmarschalla* (feldmaršala), a tijekom rata i ranga *General der...* (generala roda oružja) i

Heeresgruppe - vojna skupina – *Heeresgruppeoberbefehlshaber* (viši zapovjednik vojne skupine) – ranga *Generalfeldmarschalla* (feldmaršala) ili *Generalobersta* (generalpukovnika).

Zapovjednici od divizije na više imaju jednog osobnog pobočnika – *persönlicher Ordonnanzoffizier*¹² (pri divizijskom zapovjedniku, ranga višeg dočasnika) ili *Personal-Adjutant*, (pri zapovjedniku korpusa ranga poručnika ili natporučnika, pri zapovjedniku armije ranga satnika i pri zapovjedniku vojne skupine ranga bojnika).¹³ Spomenuti pobočnici bili su trupni časnici, uglavnom rekonvalescenti (tijekom rata) i redovito nositelji visokih odlikovanja.

5.2. Načelnik stožera

Kako je već ranije rečeno odnos između zapovjednika i njegovog načelnika stožera bio je od najveće važnosti za dobro funkcioniranje postrojbe. Dok je zapovjednik, tijekom vođenja operacija, većinu svoga vremena bio sa svojim postrojbama i dono-

¹² *Ordonnanzoffizier* - znači doslovno časnik koji prenosi zapovijedi (teklić). Međutim u njemačkom stožernom ustroju ovim nazivom se označavaju niži stožerni časnici koji rade kao pomoćnici viših stožernih časnika ili kao osobni pobočnici zapovjednicima.

¹³ Osobni pobočnik (*Personal-Adjutant*) pri višem zapovjedniku kopnene vojske (*Der Oberbefehlshaber des Heeres*) ranga je pukovnika, a pri načelniku Glavnog stožera kopnene vojske (*Chef des Generalstabs des Heeres*) ranga bojnika ili potpukovnika. S druge strane vrhovni zapovjednik oružanih snaga (*Der Oberste Befehlshaber der Wehrmacht*, Adolf Hitler) imao je Pobočništvo (*Adjutantur*), koje su činili pobočnici iz sva tri dijela oružanih snaga (ranga pukovnika, odnosno kapetana bojnog broda), a na čelu je stajao general (ranga generalporučnika ili generala roda oružja), koji je istovremeno obavljao funkciju načelnika Personalnog ureda Zapovjedništva kopnene vojske. Načelnik vrhovnog zapovjedništva oružanih snaga (*Chef des Oberkommandos des Wehrmacht*, *Generalfeldmarschall* Wilhelm Keitel) imao je osobnog pobočnika ranga pukovnika.

sio odluke "u hodu", te ih prenosio načelniku stožera koji ih je potom oblikovao u zapovijedi. S tako oblikovanom zapovijedi upoznao je sve podčinjene postrojbe i koordinirao samo izvršenje. Drugi dio svakodnevnog posla načelnika stožera je upoznavanje sa svim informacijama koje su prikupili pojedini dijelovi stožera (obavještajni, izviđački, opskrbeni...), te upoznavanje zapovjednika s tim saznanjima. Na osnovi prikupljenih podataka zapovjednik i načelnik stožera u zajedničkim konzultacijama donose odluku o sljedećim operativnim zadacima.

Iako je načelnik stožera neupitno imao vrlo veliku ulogu u vođenju postrojbe, u slučaju spriječenosti zapovjednika u obavljanju dužnosti zapovijedanja tijekom operacija (zbog ranjavanja ili pogibije), zapovijedanje postrojbom preuzima najstariji po činu trupni zapovjednik (napr. u slučaju divizije najstariji zapovjednik jedne od divizijskih pukovnija). Samo u izuzetno rijetkim okolnostima načelnik stožera preuzima zapovijedanje nad samom postrojbom ili nekim dijelom postrojbe.

Divizije¹⁴ – funkciju načelnika stožera u divizijama obnašao je prvi glavnostožerni časnik¹⁵ - la (*Eins-A*), u personalnoj uniji s funkcijom operativnog časnika. Iako je la obavljao iste dužnosti kao načelnik stožera nije imao isti stupanj autoriteta i prestiža kao načelnik stožera kod većih postrojbi.

Kod korpusa, armija i vojnih skupina - *Chef des Generalstabs* - načelnik glavnog stožera.¹⁶ Načelnik stožera korpusa bio je obično ranga glavnostožernog pukovnika (ponekad glavnostožernog potpukovnika). Kod armija načelnik stožera je bio ranga glavnostožernog pukovnika ili generalbojnika, a kod vojnih skupina ranga generalbojnika ili generalporučnika, a prema kraju rata i generala roda oružja. Načelnici stožera kod spomenutih postrojbi (bez obzira na čin generala) bili su uvijek i isključivo glavnostožerni časnici.

5.3. Stožer

Temeljna karakteristika pokretnog vođenja operacija su jasne odluke i kratke zapovijedi. Suviše popunjen i kruto ustrojeni stožer koči odluke i usporava daljnje prenošenje zapovijedi. Još je Clausewitz konstatirao "Zapovijed gubi brzinu, snagu

¹⁴ Osim kod divizija la je obavljao dužnost načelnika stožera i kod samostalnih brigada, dok je kod nesamostalnih brigada (u sklopu divizija) i pukovnija, dužnost načelnika stožera i operativnog časnika obavljao pobočnik zapovjednika brigade odnosno divizije (*Brigade-Adjutant, Regiments-Adjutant*).

¹⁵ Glavnostožerni časnici u njemačkoj vojsci bili su najcjenjeniji dio časničkog korpusa, a sama obuka za glavnostožernog časnika bila je duga i izrazito temeljita. Nakon završetka vojne škole od tri godine, časnik se upućuje u postrojbu na najmanje dvije godine, a nakon te dvije godine u trupi, mogao je u svojoj Vojnoj oblasti (*Wehrkreis*) aplicirati na natječaj za glavnostožernog časnika. Potom je pozivan da pristupi testu, a ukoliko je njega uspješno položio bio je primljen na Ratnu akademiju (*Kriegsakademie*). Glavnostožerna obuka na Ratnoj akademiji trajala je tri godine. Nakon obuke na Ratnoj akademiji slijedio je period od dvije godine pokusnog razdoblja, u kojem je praćen rad časnika. Ukoliko bi časnik zadovoljio u pokusnom razdoblju bio je primljen u glavnostožernu struku s pravom nošenja svih obilježja te struke (crvena boja struke na naramenicama i crvena traka na vanjskom šavu službenih hlača) i dodatka "i. G" (*in Generalstabs*) iza osobnog čina.

¹⁶ Prema njemačkoj vojnoj terminologiji, glavnim stožerom su nazivani svi viši stožeri, počevši od stožera korpusa, pa zaključno do stožera cijele kopnene vojske.

i točnost, ako su ljestvice preko kojih ona treba da siđe suviše dugačke.” (Strachan, 2007.:148).

Stožer ne smije podleći iskušenju da sve organizira i da sve nadgleda. U ratu ima uspjeha samo ono što je jednostavno. Glomaznost stožera dovodi do podjele odgovornosti, a rad je neodlučan i spor što dovodi do tromosti i kompliciranja. Mali stožer, prožet težnjom za ostvarenjem zadanog cilja, radi brzo, jednostavno i energično s osjećajem odgovornosti i usredotočenosti (Citino, 2008.).

Načelni ustroj trupnih stožera: (prilog br. 2)

I *Abteilung - Führung* – I odjel - vođenje

- Ia - prvi glavnostožerni (operativni) časnik – svakodnevno vođenje operacija, izrada naredbi i studija postojeće situacije, operativne evaluacije stanja i veza sa susjednim postrojbama;
- Ib - drugi glavnostožerni (opkrbni) časnik (u korpusima - *Quartiermeister*, a kod armija i vojnih skupina – *Oberquartiermeister*) – vođenje opskrbe, naredbe za reguliranje opskrbe, zapovijedanje i uporaba opkrbnih postrojbi;
- Ic – treći glavnostožerni (obavještajni) časnik – procjena obavještajnih informacija, neprijateljska situacija, naredbe za izviđačka djelovanja, komunikacijska kamuflaža, mjere zavaravanja i ispitivanje zarobljenika;
- Id – četvrti glavnostožerni časnik (ustroj i obuka) – rješavanje ustrojbenih problema, organizacija kretanja (marševanja), organizacija obuke u postrojbama i briga o pričuvnim snagama – kod stožera viših od divizijskog;

II *Abteilung - Adjutantur* – II odjel - pobočništvo (personalni poslovi)

- IIa – časnik zadužen za personalne poslove časnika – osobna postavljenja časnika, popuna, prijedlozi za promaknuća, prijedlozi za odlikovanja i izrada dnevne zapovijedi;
- IIb – časnik zadužen za personalne poslove dočasnika i vojnika - osobna postavljenja dočasnika i vojnika, popuna, prijedlozi za promaknuća i prijedlozi za odlikovanja - kod stožera viših od divizijskog;

III *Abteilung - Feldjustiz* – III odjel - vojnorsudski

- III – vojnorsudski časnik – savjetnik zapovjednika u svim pravnim problemima i problemima vezanim za primjenu vojnostegovnih mjera i priprema materijala za više vojnorsudske instance;

IV *Abteilung - Quartiermeister* – IV odjel – logistika (pozadina)

- IVa – intendantski (logistički) časnik – opskrba namirnicama, opskrba hranom za životinje i uporaba intendantskih postrojbi i skladišta;
- IVb – sanitetski časnik – briga za bolesne i ranjene, popuna sanitetskim materijalom, cijepljenja, stomatološka zaštita, evakuacija ranjenih i bolesnih i uporaba sanitetskih postrojbi;
- IVc – veterinarski časnik – briga i organizacija evakuacije za bolesne i ozlijeđene konje, popuna konjima, veterinarske preventivne mjere, nadzor mesa i proizvoda od mesa i uporaba veterinarskih postrojbi;

- IVd – vojni svećenici (katolički i protestantski) – organizacija vjerskih obreda i osobno dušobrižništvo;
- IVz – financijski časnik – vođenje blagajne postrojbe, isplata vojnih plaća i kupovine na terenu;

V *Abteilung – Ingenieur* – V odjel - tehnika

- V – tehnički časnik – održavanje tehnike, popuna tehnikom, nadzor nad uporabom tehnike i uporaba tehničkih postrojbi;

VI *Abteilung – Nationalsozialistisches Führung* – VI odjel - nacionalsocijalističko vođenje (uvedeno krajem rata)

- VI – *Nationalsozialistischer Führungsoffizier* (NSFO) – zadužen za praćenje političkog stanja u postrojbi i organizaciju političkih događanja u postrojbi¹⁷;

VII *Abteilung - Militärverwaltung* – VII odjel - vojna-uprava

- VII – vojnoupравни časnik - organizacija i vođenje civilne uprave u zoni borbenih djelovanja - kod stožera viših od korpusnog (Reinhardt, 1954.).

Osim spomenutih i opisanih funkcija u stožeru, postojao je još cijeli niz specijalističkih časnika¹⁸ i časnika zaduženih za nadzor i uporabu pojedinih rodova¹⁹. Svaki od spomenutih časnika u stožeru, imao je nekoliko pomoćnika (*Ordonnanzoffizier*), čiji je osnovni zadatak bio pomoć u obavljanju svakodnevnih zadaća.

¹⁷ NSFO je često (pogrešno!) opisan kao ekvivalent funkciji političkog komesara u postrojba Crvene armije ili NOVJ, kod spomenutih vojski politički komesar je sudjelovao u donošenju operativnih odluka i vođenju postrojbe zajedno sa zapovjednikom. NSFO nije imao nikakvog utjecaja na donošenje operativnih odluka, iako je on bio neposredno podređen zapovjedniku postrojbe, osnova njegove funkcije je moralno-političko djelovanje na koheziju postrojbe, zbog toga su za ovu funkciju birani mlađi, visoko odlikovani časnici, obično rekonvalescenti, koji su prolazili specijalni tečaj za obnašanje ove funkcije.

¹⁸ Primjerice, u stožerima armija i vojnih skupina pri la postojala je funkcija *Abwehroffizier* – la/AO (obrambeni časnik), koji je zadužen za kontraobavještajne poslove i bio je pripadnik "*Abwehroffizierdienst*", obavještajne službe Vrhovnog zapovjedništva oružane sile (OKW). Isto tako postojala je funkcija "*Bevollmächtigter Transportoffizier*" (opunomoćeni transportni časnik), koja je kasnije promijenjena u "*General der Transportwesens*" (general transportne službe), a spomenutim stožerima pridodan je "*Wehrwirtschafts Stab*" (vojno-gospodarski stožer) sa zadatkom prikupljanja i prebacivanja sirovina i materijala značajnih za vojnu proizvodnju, itd.

¹⁹ Kod vojnih skupina, armija i korpusa postojali su sljedeći rodovski zapovjednici: (*Höherer*)-*Artilleriekommandeur* - zapovjednik topništva, (*Heeresgruppe*-, *Armee*-, *Korps*-) – *Nachrichtenführer* - zapovjednik službe veze, (*Heeresgruppe*-, *Armee*-, *Korps*-) – *Pionierführer* – zapovjednik inženjerije, *Kommander der Feldgendarmarie* – zapovjednik vojnog oružništva, itd.

6. ORGANIZACIJA RADA STOŽERA NA TERENU

Za razliku od navedene podjele, organizacija rada stožera na samom terenu izgledala je potpuno drukčije. To je prije svega uvjetovano izrazito mobilnim načinom vođenja operacija, gdje zbog brze promjene ritma napredovanja ili povlačenja nije bilo svrsishodno da cijeli stožer (pogotovo većih postrojbi, a kod tih napose skladišta, depoi i parkovi) bude preblizu crte bojišta i samim time više izložen iznenadnim oklopnim prodorima, udarima topništva ili zrakoplovstva.

Organizacija stožera na terenu: (prilog br. 3)

Führungsabteilung – vodeći (operativni) odjel – taj odjel čine: Ia (operativni časnik), Ic (obavještajni časnik), Id (časnik za ustroj i obuku) i VI (nacionalsocijalistički časnik). Operativni odjel je bio pod vodstvom načelnika stožera (ili Ia u divizijama) i nalazio se oko 10 km iza glavne crte bojišta;

Quartiermeisterabteilung – opskrbeni odjel – taj odjel čine: Ib (opskrbeni časnik), IVa (intendantski časnik), IVb (sanitetski časnik), IVc (veterinarski časnik), IVz (financijski časnik), V (tehnički časnik) i VII (vojnoupravni časnik). Opskrbeni odjel vodi Ib i nalazio se oko 15 km iza glavne crte bojišta;

Adjutantur – pobočništvo (personalni odjel) – taj odjel čine: IIa (časnik zadužen za personalne poslove časnika), IIb (časnik zadužen za personalne poslove dočasnika i vojnika), III (vojnospudski časnik) i IVd (vojni svećenik). Personalni odjel vodi IIa i nalazi se oko 20 km iza glavne crte bojišta (Reinhardt, 1954.).

S obzirom na mjesto lociranja *Führungsabteilung* (operativni odjel) je označavan kao 1. *Staffel* (1. odred), odnosno *Einheitsgefechtsstand* (zapovjedno mjesto postrojbe). Dok su *Quartiermeisterabteilung* (opskrbeni odjel) i *Adjutantur* (pobočništvo) označavani kao 2. *Staffel* (2. odred), odnosno *Einheitsstabsquartier* (mjesto stožera postrojbe) (Keilig, 1954.).

7. ZAKLJUČAK

Tijekom cijele povijesti neke vojske su bile bolje od drugih: Rimljani u vrijeme Cezara, Mongoli u vrijeme Džingis-kana, Francuzi u vrijeme Napoleona – ovo su samo neki primjeri nadmoćnih vojnih ustroja (*Kampforganisation*), međutim, vojna postignuća bez pobjede su nepotpuna. Svaka od spomenutih vojski u svom vremenu je imala nadmoćnu vojnu organizaciju i nakon njenog poraza ili nestanka proučavan je njen ustroj, preuzimana su i primjenjivana pojedina rješenja, te nadograđivana temeljem novih iskustava.

Od svih velikih europskih sila nijedna nije kao Njemačka imala tako dosljedan i progresivan stav prema unaprjeđenju vojne misli. Intelektualno prilaženje, koje se doživljava kao okvir za poticanje progresivne misli, predstavlja čvrsti temelj na osnovu kojeg je pionirski rad vojnih mislilaca mogao biti najbolje usmjeren k praktičnoj

primjeni. Kroz čitavu njemačku (prusku) vojnu povijest postojala je ogromna misa-ona djelatnost, najvažnijih vojnih rukovodilaca, usmjerena problemima ustroja i funkcioniranja stožera, kao temeljnoj osnovi za uspješno djelovanje vojske.

Istina, u njemačkoj vojnoj misli bilo je i velikih grešaka koje su omogućile da druge vojske preuzmu vodeće mjesto u efikasnoj organizaciji stožera i njihovog rada, ali njemački vojni mislioci nisu dozvoljavali da takvo stanje potraje duže. Svaka pobjeda njemačkog oružja bila je rezultat brižljivog planiranja, koje je osnovna komponenta dobrog stožernog rada, a svaki poraz njemačkog oružja donosio je preporod vojne misli i moći, zasnovan na namjeri da se najprije usavrši stožerni sustav, a potom i vojska kojom će on rukovoditi.

PRILOG 1. "STELLENGRUPPE" – POLOŽAJNE SKUPINE

KStN koristi njemački sustav podjele ljudstva u "Stellengruppe" – položajne skupine. U prvom kolonu u svakom KStN je veliko pisano slovo koje označava kojem rangu pripada taj položaj i koji ga čin može obnašati.

"Stellengruppe" – položajne skupine u njemačkoj kopnenoj vojsci su sljedeće:

A - skupina - *Oberbefehlshaber* – viši zapovjednik (zapovjednik kopnene vojske, načelnik glavnog stožera kopnene vojske, zapovjednik vojne skupine i zapovjednik armije): *Generalfeldmarschall* (feldmaršal) i *Generaloberst* (generalpukovnik);

F – skupina - *Kommandierender General* – zapovijedajući general (zapovjednik korpusa), kasnije i zapovjednici armija, a u nekim slučajevima i zapovjednici vojnih skupina: *General der Infanterie, Kavallerie, Artillerie, Panzertruppen, Nachrichtentruppen i Pionire* (general pješništva, konjaništva, topništva, oklopnih postrojbi, veze i inženjerije), službe: *Generaloberstabsarzt* (general viši stožerni liječnik – *Heeresarzt* – glavni vojni liječnik), *Generaloberstabsveterinär* (general viši stožerni veterinar – *Heeresveterinär* – glavni vojni veterinar) i *Generaloberstabsintendant* (general viši vojni intendant – *Heeresintendant* – glavni vojni intendant);

D – skupina - *Divisionskommandeur* – zapovjednik divizije, kasnije i zapovjednici korpusa: *Generalleutnant* (generalporučnik), službe: *Generalstabsarzt* (general stožerni liječnik – načelnik saniteta pri vojnim skupinama), *Generalstabsveterinär* (general stožerni veterinar – načelnik veterinarske službe pri vojnim skupinama) i *Generalstabsintendant* (general stožerni intendant – načelnik intendature pri vojnim skupinama);

I – skupina - *Brigadekommandeur* – zapovjednik brigade, kasnije divizije: *Generalmajor* (generalbojnik), službe: *Generalarzt* (general liječnik – načelnik saniteta pri armijama), *Generalveterinär* (general veterinar – načelnik veterinarske službe pri armijama), *Generalintendant* (general intendant – načelnik intendature pri armijama) i *Heeresfeldpolizeidirektor* (vojni policijski ravnatelj);

R – skupina - *Regimentskommandeur* – zapovjednik pukovnije: *Oberst* (pukovnik), službe: *Oberstarzt* (pukovnik liječnik – načelnik saniteta pri korpusima), *Oberstveterinär* (pukovnik veterinar – načelnik veterinarske službe pri korpusima), *Oberstintendant* (pukovnik intendant – načelnik intendature pri korpusima), *Leitende Feldpolizeidirektor* (rukovodeći ravnatelj vojne policije – načelnik vojne policije pri vojnim skupinama), *Heeresfeldpostmeister* (načelnik vojne poštanske službe) i *Heeresmusikmeister* (načelnik vojne glazbene struke);

B – skupina - *Bataillonskommandeur* – zapovjednik bojne: *Oberstleutnant* (potpukovnik, tijekom rata često zapovjednici pukovnija, službe: *Oberfeldarzt* – viši poljski liječnik – divizijski liječnik; *Oberfeldveterinär* – viši poljski veterinar, *Oberfeldintendant* – viši poljski intendant, *Feldpolizeidirektor* – ravnatelj vojne policije – načelnik vojne policije pri armijama, *Oberfeldpostmeister* – viši poljski

načelnik poštanske službe – načelnik vojne poštanske službe pri vojnim skupinama i armijama, *Oberfeldmusikmeister* – viši poljski glazbeni načelnik i *Oberfeldzahlmeister* – viši poljski blagajnik – glavni blagajnik u vojnim skupinama) i *Major* (bojnik, tijekom rata, a pogotovo u završnom periodu, često zapovjednici pukovnija, službe: *Oberstabsarzt* – viši stožerni liječnik – pukovnijski liječnik, *Oberstabsveterinär* – viši stožerni veterinar, *Oberstabsintendant* – viši stožerni intendant, *Oberstabsmusikmeister* - viši stožerni glazbeni načelnik i *Oberstabszahlmeister* - viši stožerni blagajnik – glavni blagajnik u armiji);

K – skupina - *Kompanieführer* – zapovjednik satnije, a kasnije vrlo često zapovjednici bojni: *Hauptmann/Rittmeister* (satnik/satnik u konjaništvu), službe: *Stabsarzt* (stožerni liječnik – liječnik u bojni), *Stabsveterinär* (stožerni veterinar – zapovjednik veterinarske satnije u diviziji), *Stabsintendant* (stožerni intendant – načelnik intendanture divizije), *Feldpostmeister* (poljski načelnik vojne pošte – načelnik vojne pošte u diviziji), *Stabsmusikmeister* (stožerni glazbeni načelnik) i *Stabszahlmeister* (stožerni blagajnički načelnik – glavni blagajnik u korpusu);

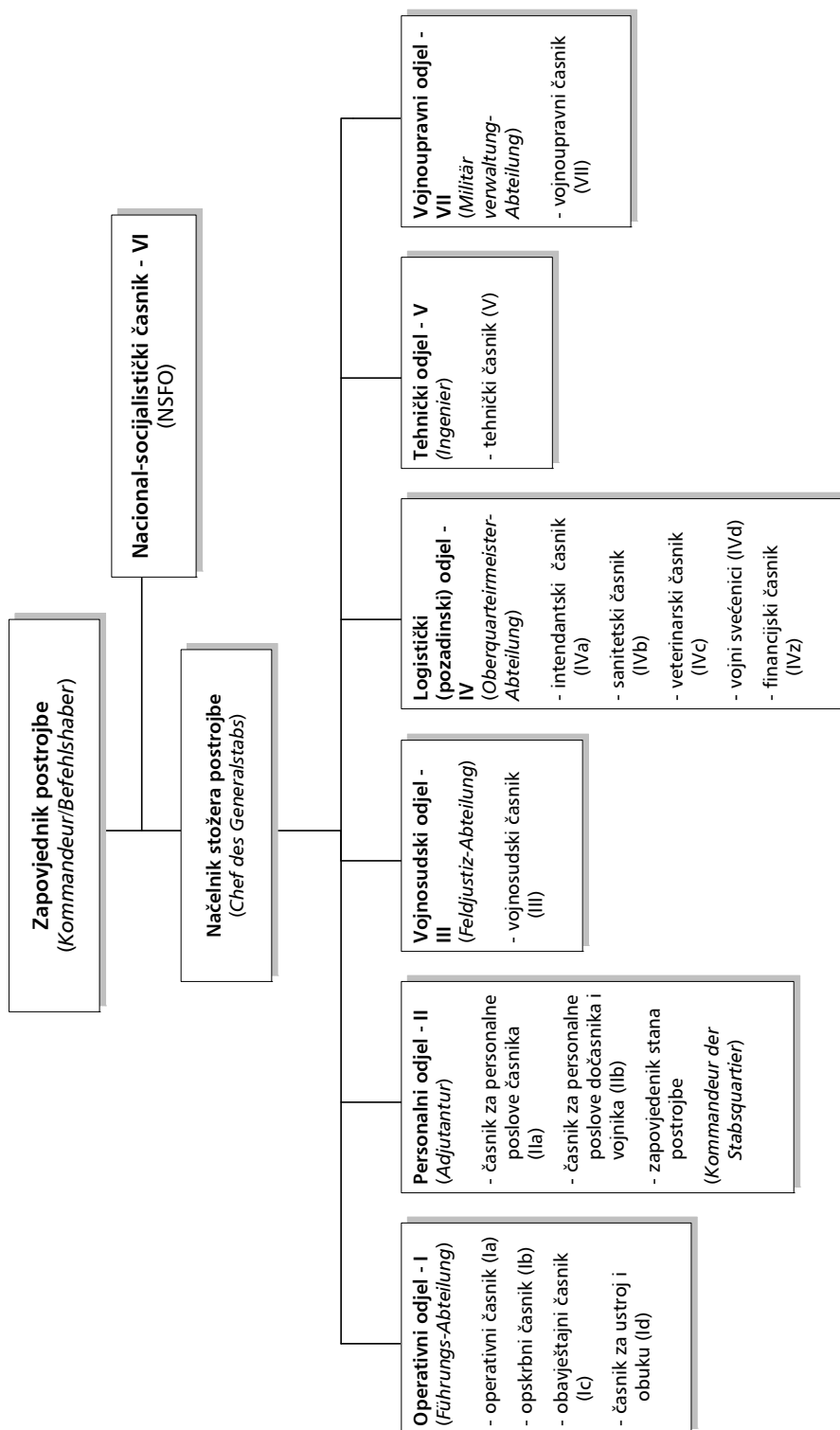
Z – skupina - *Zugführer* – zapovjednik voda: *Oberleutnant* (natporučnik, tijekom rata često zapovjednici satnija, službe: *Oberarzt* – viši liječnik, *Obervetrinär* – viši veterinar, *Oberintendant* – viši intendant, *Obermusikmeister* – viši glazbeni načelnik, *Oberzahlmeister* – viši blagajnički načelnik – glavni blagajnik u diviziji) i *Leutnant* (poručnik, službe: *Arzt* – liječnik, *Veterinär* – veterinar, *Musikmeister* – glazbeni načelnik – zapovjednik pukovnijske glazbe i *Zahlmeister* - blagajnik);

O – skupina - *Feldwebel* – narednik: *Stabsfeldwebel* (stožerni narednik, *Obermeister* u vojnom oružništvu), *Hauptfeldwebel* (glavni narednik, *Hauptwachtmeister* u vojnom oružništvu), *Oberfeldwebel* (nadnarednik, *Oberwachtmeister* u vojnom oružništvu i *Musikleiter* u glazbenoj struci) i *Feldwebel* (narednik, *Wachtmeister* u vojnom oružništvu);

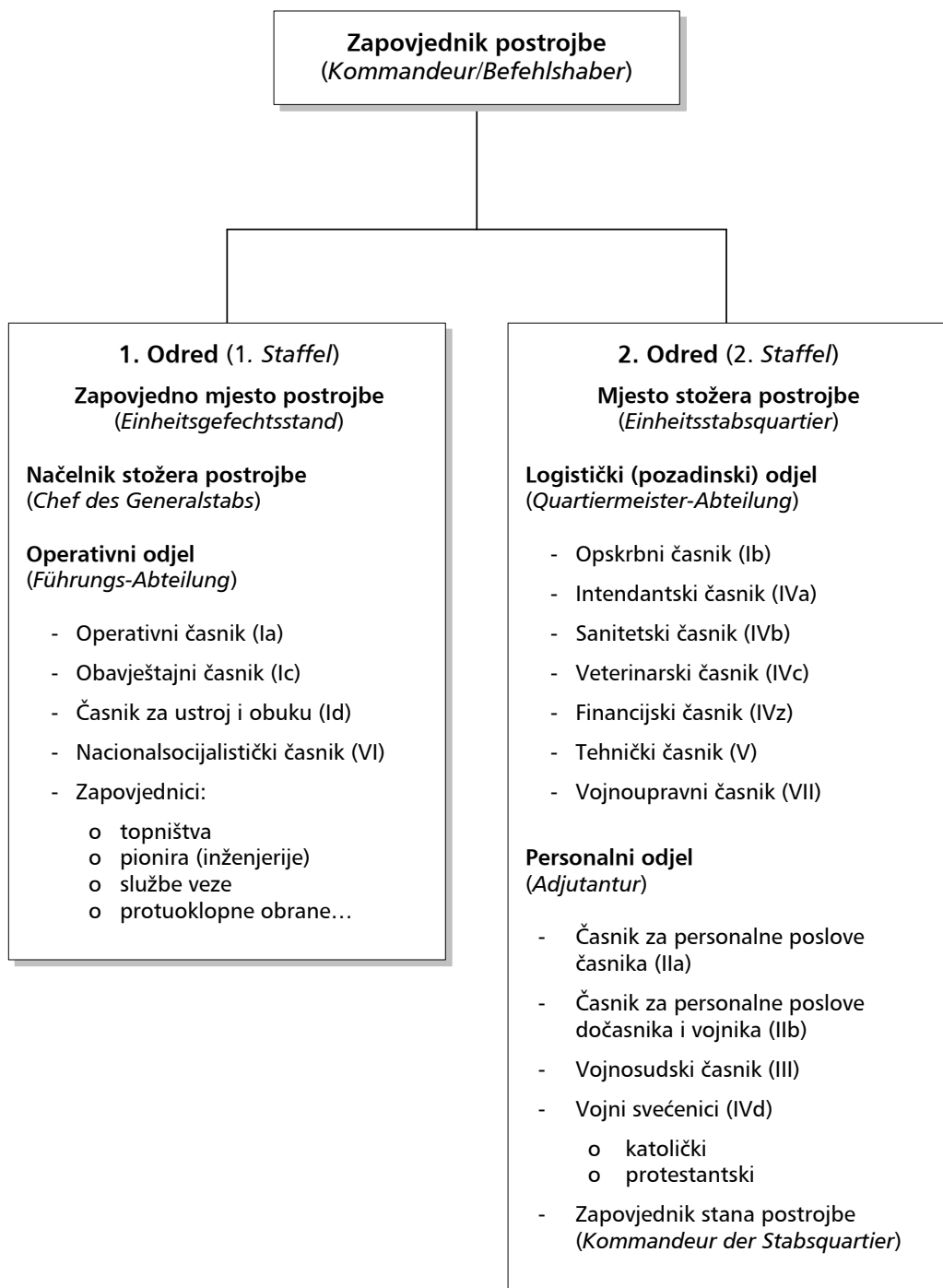
G – skupina - *Gruppenführer* – zapovjednici skupina – desetina: *Unterfeldwebel* (podnarednik, *Unterwachtmeister* u vojnom oružništvu), *Unteroffizier* (dočasnik, *Sanitätsunteroffizier* – sanitetski dočasnik, *Veterinärunteroffizier* – veterinarski dočasnik), *Stabsgefreiter* (stožerni kaplar) i *Obergereiter* (viši kaplar);

M – skupina - *Mannschaft* – ljudstvo: *Gefreiter* (kaplar), *Obersoldat* (viši vojnik, *Oberschütze* – viši strijelac, *Oberkanonier* – viši topnik, *Oberreiter* – viši konjanik...) i *Soldat* (vojnik, *Schütze* – strijelac, *Kanonier* – topnik, *Reiter* – konjanik...) (Tessin, 1988.).

PRIOLOG 2. – NAČELNI USTROJ TRUPNIH STOŽERA

PRILOG 3. – ORGANIZACIJA STOŽERA NA TERENU

LITERATURA

- Citino, Robert, M. (2008.) *The Path to Blitzkrieg*. Mechanicsburg: Stackpole Books.
- van Creveld, Martin (2005.) *Kampfkraft – Militärische Organisation und Leistung der deutschen und amerikanischen Armee 1939. – 1945*. Graz: ARES Verlag.
- Keilig, Wolf (1956.) *Das deutsche Heer 1939. – 1945. Gliederung, Einsatz, Stellenbesetzung*. Bad Nauheim: Podzun Verlag.
- Mideldorf, Ajke (1958.) *Taktika u pohodu na Rusiju*. Beograd: Vojnoizdavački zavod JNA "Vojno delo".
- Mueller-Hillebrand, Burkhard (1954.) *Das Heer 1933. – 1945. Entwicklung des organisatorischen Aufbaues*. Frankfurt/M: Verlag E. S. Mittler und Sohn.
- Reinhardt, Hellmuth (1954.) *Size and composition of divisional and higher staffs in the German Army*. USAEHD Foreign Military Studies No. P-139.
- Rosinski, Herbert (1940.) *The German Army*. Harcourt: Brace and Company.
- Von Schellendorff, Paul Bronsart (1895.) *Der Dienst der Generalstabes*. Berlin: Militär-Verlag.
- Strachan, Hew (2007.) *Clausewitz On War*. New York: Atlantic Monthly Press.
- Stone, David (2006.) *Fighting for the Fatherland*. London: Conway.
- Tessin, Georg (1988.) *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939.-1945., Band XV*. Osnabrück: Biblio-Verlag.
- Truppenführung, Heeres Dienstvorschrift 300 (HDv. 300)*. Berlin: Militär-Verlag. 1936.

FÜHRUNG UND ORGANISATION DER TRUPPENSTÄBE DES DEUTSCHEN HEERES IM ZWEITEN WELTKRIEG

Mario Werhas

Zusammenfassung

Die Struktur (die Organisation) der Stäbe ist immer sehr eng mit dem Aufbau (der Organisation) der ganzen Armee und mit ihrem Kampfwert verbunden. In dieser Arbeit wurde der Schwerpunkt der Beschreibung und der Erklärungen auf die allgemeine Charakteristika bei der Führung und Organisation der Truppenstäbe gelegt. Durch eine solche Darstellung wurde die Übersicht der Grundsätze für die Funktion der Truppenstäbe des deutschen Heeres vor und während des Zweiten Weltkrieges wieder gegeben. Durch die Beschreibung der Phänomene bei der Führung und der Struktur der Truppenstäbe gewährt man den Einblick in die Grundlagen der deutschen Kriegsführungsphilosophie. Der Autor wollte auch mit der Anführung deutscher Militärfachtermini bestimmte Begriffe erklären, weil er in unserer Literatur oft gänzlich oder zum Teil falsche Erklärungen deutscher Militärbegriffe vorgefunden hatte.

Schlüsselwörter: Stab, Organisation (Struktur), Deutschland, Deutsche Wehrmacht - Heer, Stabsabteilung